גוי שמביא כדי לחזק את בדק הבית, מקבלים דבר שאינו מסויים

מביאה הגמרא סתירה בין המשניות, שבמקום אחד שנינו עובד כוכבים שהתנדב נדבה לבדק הבית מקבלים הימנו, ובמקום אחר שנינו שאין מקבלים. אמר רבי אילא שאמר רבי יוחנן, שאין כאן סתירה, אלא שבמקום אחד דיברו על תחילת הבנין, ובמקום אחר בסופו. כפי שאמר רבי אסי בשם רבי יוחנן, שבתחילת הבנין[68], אפילו מים ומלח אין מקבלים מהם, שמא לרפיון ידים מתכוונים. אבל כשמביאים כדי לחזק את בדק הבית[69], דבר המסויים אין מקבלים, דבר שאינו מסויים מקבלים. מבררת הגמרא, מהו 'דבר מסויים'? אמר רב יוסף, שדבר שנראה בעין, כגון טבלת ברזל עם מסמרים[70], ששמים על הגג כדי שלא יבואו לשם עורבים[71], אין מקבלים מהם.

הקשה רב יוסף, על דברי רבא, ממה שנאמר בפסוק "ואיגרת אל אסף שומר הפרדס אשר למלך" דהיינו ששלחו אגרת לבקש חומרים מכורש, וקיבלו ממנו אף שזה היה בתחילת הבנין? אמר לו אביי, מהמלכות מותר לקחת אף בתחילת הבניין, הואיל ובתחילה לטובה התכוון, שוב אינו חוזר. שכן אמר שמואל, אם אומר המלך אעקור הר, עוקר את ההר ואינו חוזר בו.

דין תרומת עובד כוכבים

אמר רב יהודה בשם רב, עובד כוכבים שהפריש תרומה מכרי של תבואת עצמו, בודקים אותו, אם בדעת ישראל הפרישה, תינתן לכהן. ואם לא, טעונה גניזה, שמא התכוון לשם הקדש. שואלת הגמרא ממה ששנינו, עובד כוכבים שהתנדב קורה, ושם כתוב עליה בודקים אותו, אם אמר שכוונתו למקום שתרומת ישראל הולכת תלך זו[72], יחתוך מקום השם

68 כך מפרש רש"י, והביא פי' נוסף, בתחילה כשלא היתה אימתן של עובדי כוכבים עליהן אין מקבלים, אבל לבסוף מקבלים משום אימה. רש"י.

69 שאין לחשוש לרפיון ידים. רש"י.

70 כך פרש"י, אבל תוס' פי', שהכוונה לצורה שעשו להבריח העופות מגג ההיכל, (דחליל).

71 משום שגנאי הוא. ועוד שמתפארים בו. רש"י.

72 רש"י. והביא עוד פי', שישראל אמר לי להפרישה. וכ' ראשון שמעתי.

ויגנוז החתיכה, וישתמש במותר ויבננו בבית הכנסת. ואם לא, טעונה גניזה ואסורה בהנאה, שמא התכוון להקדש, ובזמן הזה אין לו תקנה. ולכאורה הסיבה שטעונה גניזה, היא משום ששם כתוב עליה וזוהי ראייה שבלבו לשמים. אבל משמע שאם לא כתוב עליה שם, אינה טעונה גניזה? אומרת הגמרא, שהוא הדין אף אם שם כתוב עליה, אלא שהשמיעונו כאן שאם היא מותרת יכול לחתוך את השם ולהשתמש במותר, כיוון ששם שלא במקומו אינו קדוש אלא מקום השם[73], שכך שנינו בברייתא היה כתוב על ידות הכלים ועל כרעי המטה הרי זה יגוד ויגנוז.

שימוש זמני בסלע שהפריש לצדקה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו, האומר סלע זו לצדקה, מותר לשנותה לצרכיו ולאחר זמן ישלם, והבינו התלמידים שכוונתו, שרק לעצמו יכול לשנות, אבל אסור לו להלוותה לחבירו[74], הביאה הגמרא שאמר רב אמי בשם רבי יוחנן, שמותר לשנותה בין לעצמו בין לאחר. אמר רבי זעירא, שרק אם אמר סלע זו עלי לצדקה מותר לשנותה[75], אבל אם אמר הרי זו, צריך לתת את אותה מטבע ואסור לו לשנותה כלל. הקשה עליו רבא, שמסתבר לומר הפוך, שאם אמר זו ישתמש בה, כדי שיתחייב באחריותה כשולח יד בפקדון, אבל אמר עלי, כיוון שממילא חייב באחריות לא ישתמש? אלא אמר רבא, שבכל מקרה מותר. מביאה הגמרא, שמצינו ברייתא כרבא. ששנינו, נדר צדקה ואין הקדש צדקה. ויש להבין את דברי הברייתא שהרי לא נדר ולא הקדש הם צדקה[76]. אלא ודאי שכוונת הברייתא לומר שצדקה הרי היא ב"בל תאחר" כנדר, ואינה כהקדש, כיוון שהקדש אסור להשתמש בו ואילו בצדקה מותר.

אמר רב כהנא, אמרתי דבר זה לפני רב זביד מנהרדעא, ואמר לי שאנו שנינו כך אמר רב נחמן שאמר רבה בר אבוה בשם רב, האומר סלע זו לצדקה, מותר לשנותה בין לעצמו בין לאחר, בין אמר עלי בין אמר הרי

73 ואותה חתיכה תיגנז, והשאר יבנה בבית הכנסת אם אמר בדעת ישראל הפרשתיה. רש"י. והביא לשון אחרת ש שם שלא במקומו, כגון על גבי קורות וכלים אינו קדוש, כיוון שאי מקומו אלא על הנייר ושיכתוב המקרא עם השם כנתינתו, אבל שם לבדו הוא שלא במקומו, ולא קדש, וכ' על זה וראשון שמעתי והוא עיקר.

74 כיוון שלעצמו יתכן לומר שעל מנת כן היקצה לצדקה, שאם יצטרך יטלנה וישלם אחרת, אבל חבירו לא העלה בדעתו להלוותה. רש"י.

75 שמכיון שאמר "עלי" וקיבלה באחריות לענין גניבה ואבידה, הרי היא כשלו.

76 שהרי סתם נדר דמי עלי לבדק הבית. רש"י.

זו.

תנו רבנן[77], סלע זו לצדקה, עד שלא באה ליד גבאי מותר לשנותה משבאה ליד גבאי אסור לשנותה, שואלת הגמרא, הרי רבי ינאי היה גבאי, ולוה ממעות הצדקה לצורכו, ופרע? אומרת הגמרא, ששונה הדין לגבי רבי ינאי, כיוון שנוח לעניים שילווה, כיוון שאם עדיין אין לו לפרוע, כופה את הציבור לתת ויש בכך רווח לעניים.

שינוי בנר או מנורה שנדבו לביה"כ

תנו רבנן, ישראל שהתנדב מנורה או נר[78] לבית הכנסת, אסור לשנותה. סבר רבי חייא בר אבא לומר שכך הדין בין נדר לדבר הרשות, ובין נדר לדבר מצוה. אמר לו רב אמי שכך אמר רבי יוחנן, שמדובר רק בנודר לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה מותר לשנותה. ולמד זאת ממה שאמר רבי אסי בשם רבי יוחנן, עובד כוכבים שהתנדב מנורה או נר לבית הכנסת, כל שעדיין אומרים זו היא מנורת נדבתו של פלוני עובד כוכבים, אסור לשנותה. משנשתקע שם בעליה, מותר לשנותה. ולמה אמר רבי אסי שאסור לשנותה? אם לדבר הרשות, הרי אף את של ישראל אסור לשנות? אלא ודאי שהיה זה לדבר מצוה, ורק את של העובד כוכבים שצועק מדוע שיניתם אסור לשנות, אבל את של ישראל שלא צועק מותר.

מספרת הגמרא שסוחר עובד כוכבים שקראו לו שעזרק, נדב נר לבית הכנסת של רב יהודה. שינהו רחבא, והקפיד רבה. ויש אומרים ששינה רבא והקפיד רחבא. ויש אומרים ששינה החזן שבפומבדיתא, והקפידו רחבא ורבה. אומרת הגמרא, שמי ששינה עשה זאת, כיוון שהעובד כוכבים היה סוחר, ולא היה מצוי באותו מקום. ומי שהקפיד סבר שאין לשנות, כיוון שלפעמים הוא עלול להגיע.

משנה

הגוסס והיוצא ליהרג לא נידר ולא נערך. רבי חנינא בן עקביא אומר, נערך, מפני שדמיו קצובים בפרשת ערכין[79]. רבי יוסי אומר, נודר

---

77 עמוד ב'.

78 של כסף או של זהב. רש"י.

79 אבל בנודר מודה, כיוון שהוא צריך להיות נישום כנמכר בשוק, וזה אינו נמכר בשוק, כלומר שאין אדם קונהו ויפסיד מעותיו. רש"י.

ומעריך ומקדיש, ואם הזיק חייב.

גמרא

מנין שהיוצא ליהרג אינו בר הערכה

שואלת הגמרא, מובן מדוע גוסס לא נידר, כיוון שאינו בר דמים. ולא נערך, כיוון שאינו בר העמדה והערכה. אלא יוצא ליהרג, מובן מדוע לא נידר שאינו בר דמים. אבל מדוע לא נערך, הרי דמיו קצובים? עונה הגמרא, שכך שנינו, מנין היוצא ליהרג ואמר 'ערכי עלי' שלא אמר כלום? תלמוד לומר: "כל חרם" "לא יפדה", דהיינו שמי שהוא ראוי ליחרם וליהרג אינו בכלל פדיון. יכול אפילו קודם שנגמר דינו? תלמוד לומר: "מן האדם", ולא כל האדם. ומבארת הגמרא, שרבי חנינא בן עקביא, שאמר נערך מפני שדמיו קצובים, לומד מ"כל חרם" כפי ששנינו, רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר, שלפי שמצינו למומתים בידי שמים שנותנים ממון ומתכפר להם, שנאמר "אם כופר יושת עליו", יכול אף בידי אדם כן? תלמוד לומר: "כל חרם לא יפדה". אין לי אלא מיתות חמורות, שלא ניתנה שגגתן לכפרה[80], מיתות קלות שניתנה שגגתן לכפרה[81] מנין? תלמוד לומר: "כל חרם".

רבי יוסי אומר נודר ומעריך ומקדיש ואם הזיק חייב

למדנו במשנה, שלרבי יוסי הגוסס והיוצא ליהרג, נודר ומעריך ומקדיש, ואם הזיק חייב. שואלת הגמרא, וכי תנא קמא נחלק עליו בכך? אומרת הגמרא שבנודר ומעריך ומקדיש כולם סוברים שנדרו נדר, והקדישו הקדש, ומעריך את אחרים, שהרי בר דעה הוא. ונחלקו במקרה שהזיק, תנא קמא סבר, שאם הזיק אינו חייב בתשלומים. ורבי יוסי סבר, שאם הזיק חייב בתשלומים. ומבאר רב יוסף, שנחלקו האם מלוה על פה[82] גובה מן היורשים. תנא קמא סבר, מלוה על פה אינו גובה מן היורשים, ורבי יוסי סבר, גובה מן היורשים כיוון שתשלומי נזק כתובים בתורה, ומדאורייתא משתעבד לו בעל כרחו. רבה אמר, הכל סוברים שמלוה על פה אינו גובה מן היורשים, וכאן נחלקו במלוה כתובה בתורה. תנא קמא סבר, שמלוה

80 כגון מגדף ומקלל אביו, שאם עשה בשוגג, אינו בקרבן ולא בגלות. רש"י.
81 כגון, רוצח ששגגתו גולה, ועובד עבודה זרה, ומחלל שבת ובא על הערוה דשגגתו חטאת. רש"י.
82 כגון זה שהזיק ולא עמד בדין, על כך קודם למיתה. רש"י.

הכתובה בתורה אינה ככתובה בשטר, ורבי יוסי סבר, שהיא ככתובה בשטר.

ויש ששנו את מחלוקת רבה ורב יוסף, על מה ששנינו, היוצא להיהרג[83], הוא שחבל באחרים חייב, כיוון שבר דעה הוא, אחרים שחבלו בו פטורים כיוון שאין לו דמים ועומד הוא להיחבל. רבי שמעון בן אלעזר אומר, אף הוא אם חבל באחרים פטור, כיוון שאין אתה יכול להחזירו לבית דין ולעמוד בדין על מה שחבל, שאין מענים את דינו. שואלת הגמרא, וכי תנא קמא סבר שניתן לחזרת עמידת בית דין? אמר רב יוסף, שנחלקו האם מלוה על פה גובה מן היורשים. תנא קמא סבר, שמלוה על פה גובה מן היורשים, ורבי שמעון בן אלעזר סבר, שאינו גובה מן היורשים. רבה אמר, שכולם סוברים שמלוה על פה אינו גובה מן היורשים, וכאן נחלקו האם מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר, תנא קמא סבר, שהיא ככתובה בשטר, ורבי שמעון בן אלעזר סבר, שאינה ככתובה בשטר.

83 בדיני ישראל. רש"י.